

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کاندید اصلح از دیدگاه قرآن کریم

علی گلستانی

استاد مشاور: حجه الاسلام خادم الفقراء

سال تحصیلی ۱۴۰۰ - ۱۳۹۹

حوزه علمیه آیت الله مصطفوی

پرچم پر افتخار انقلاب اسلامی، بلاشک روزی به صاحب اصلی آن مولانا بقیه الله (ارواحنا فداه) تحویل داده خواهد شد؛ لکن همانگونه که رهبر فرزانه و حکیم انقلاب درباره آمریکا فرمودند: زوال و نابودی آن قطعی است لکن ممکن است با یک شخص در روند این زوال کندی حاصل شود ولی با شخص دیگر این روند تسریع پیدا نماید؛ درباره این مسأله هم مطلب همین است، در نهایت پرچم پر افتخار انقلاب اسلامی به صاحب اصلی آن خواهد رسید لکن اگر دولتمردان، مسئولین و مردم جامعه به سمت ظهور و حکومت مهدوی حرکت نمایند واضح است در این روند تسریع صورت خواهد گرفت، همچنانکه اگر خلاف این روش بروند، این مسأله با کندی پیش خواهد رفت چرا که قاعده ای داریم و آن اینست که: در تعجیل ظهور مؤثریم و در تأخیر آن مقصّر؛ علاوه بر آنکه رأی دادن به کاندید – مخصوصاً درباره انتخابات ریاست جمهوری – به منزله اعتقاد و روش کلی جامعه و تطابق آن با افکار این کاندید است لذا اگر اصلح بود بمعنای رشد جامعه و قدرت فهم مردم است یعنی همان چیزی که اهل بیت (علیهم السلام) در پی آن بودند و اگر انتخاب مردم شخص غیر صالحی بود این خبر از عدم درک درست و فهم کافی از ماجرا می دهد؛ لذا با توجه به این دو مسأله (مؤثر بودن انتخاب در تعجیل فرج و انتخاب نشانه اعتقاد) گزاف نیست که میان فرج عمومی و انتخابات رابطه برقرار نماییم؛ بنابراین در انتخاب کاندید اصلح نهایت دقت و بررسی باید بکار گرفته شود.

در این مقاله به بررسی (کاندید اصلح از دیدگاه قرآن کریم) پرداخته شده چرا که همانگونه که در حدیث نبوی (صلی الله علیه و آله و سلم) آمده است: هرگونه گمراهی و انحراف چه در جامعه و چه در خانواده و... همگی تابع عمل نکردن به دستورات کتاب و سنت می باشد لذا بر ماست که به آن چنگ زنیم تا راه صحیح را برگزینیم. بهترین و مهمترین اقدامی که کسانی که باید رأی دهند و در سرنوشت کشور مؤثر می باشند لازم است انجام دهند اینست که تمسک به کتاب و سنت نموده و از این دو منبع اصیل اسلامی ملاک های انتخاب اصلح را برداشت نمایند، لذا سزاوار است ملت شریف ایران با دقت به این مسئله نگاه کرده و کاندید خود را از طریق منابع اصیل اسلامی انتخاب نمایند.

کلید واژه:

* قرآن کریم

* انتخابات

* کاندید

* اصلح

* رئیس جمهور

* شورای نگهبان

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی که آشکار شدن حکومت (الله) در میان حکومت های طاغوتی بود و به تعبیر مرحوم امام خمینی (ره): « یک انفجاری درست حاصل شد که نظیر آن هیچ جا نبود » (۱) با توجه به آنکه دشمنان اسلام و انقلاب می دانستند پشتوانه این انقلاب، تعالیم ناب و والای اسلامی است لذا از همان ابتدا به مخالفت با این نظام اسلامی پرداختند؛ این مخالفت ها در طول سال های مختلف به روش ها و سبک های خاصی ظهور کرد، اوائل انقلاب که درخت نوپای انقلاب در حال پا گرفتن بود سعی کردند با ترور اشخاص و راه انداختن جنگ این چراغ را خاموش نمایند لکن چون مؤثر واقع نشد به ترور شخصیت ها، نفوذ، جاسوسی و... پرداختند تا به زعم خود این چراغ فروزان را خاموش نمایند و حال آنکه روشن بودن این چراغ وعده ای الهی است: « یُریدون لَیَطْفَنَّا نوراَ اللهُ بِأفواهِهم و اللهُ مُتِمِّمٌ نوره ولو کره الکافرون » (۲) یکی از برهه هایی که دشمن با درک حساسیت آن، تمام تلاش خود را برای انحراف و گاه سقوط نظام بکار می گیرد، زمان انتخابات و خاصه انتخابات ریاست جمهوری است.

قبل از شروع مباحث توجه به این نکته لازم است که: با توجه به اهمیت انتخابات ریاست جمهوری و شخص رئیس جمهور، واضح است که رویکرد و توجه بیشتر این مقاله به بیان اوصاف و ویژگی های کاندید قوه مجریه است هرچند مطالب مطرح شده در اینجا قوانین کلی و برای همه ی کاندیدها در عرصه ها و بخش های مختلف می باشد.

به مدد الهی پس از مطالعه این مقاله به سوال اساسی و مهم ((منابع اسلامی برای کاندید اصلح چه ملاک هایی را بیان می دارند؟)) دسترسی حاصل شده و علاوه بر آن به تناسب، به سوالات فرعی دیگری پاسخ داده خواهد شد.

۱. در همه زمینه ها ایمان و اتکاء به خدای متعال داشته باشد:

قال الله تعالى: « فَلَمَّا تَرَاءَ الْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَىٰ إِنَّا لَمُدْرِكُونَ * قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ » سوره مبارکه شعراء آیه ۶۱ و ۶۲
پس از آنکه حضرت موسی (علیه السلام) و بنی اسرائیل از شهر خارج شدند، فرعونیان نیز که پس از مدتی آگاه از این مسأله شدند به تعقیب حضرت و بنی اسرائیل پرداختند که خداوند می فرماید: به هنگام طلوع آفتاب به آنها رسیدند؛ بنی اسرائیل که روبروی خود دریا را دیدند و پشت خود فرعونیان (تقابلاً بحیث یری کل فریق صاحبه) به حضرت عرض کردند: ما در چنگال فرعونیان گرفتار شدیم! (سیدرکنا جمع فرعون و لا طاقه لنا بهم) حضرت از آنجایی که به وعده ی الهی مطمئن و می دانستند نابودی قوم سرکش تخلف ناپذیر است، به بنی اسرائیل فرمود: هرگز چنین نیست و به زودی خدای متعال مرا راهنمایی می کند تا چگونه شما را از شر فرعون و فرعونیان نجات دهم.

از ملاک های مهم و اساسی برای منتخب مردم و کسی که بناست بخشی یا بسیاری از امور مردم را به دست بگیرد، ایمان حقیقی به خدای متعال و وعده های اوست تا هنگامی که مشکلات چه از داخل و چه از خارج و چه... به سوی او هجوم آورد صحنه را خالی و یا واگذار ننماید و تا آخر به مقصد برساند؛ خدای متعال یکی از ویژگی های مومنان را هنگام به حکومت رسیدن، إقامة شعائر الهی چون نماز، زکات و امر به معروف و نهی از منکر می دانند که این اشاره ای است به اینکه مجریان امور باید خود، مؤمن و موحد باشند. قال الله تعالى: « الَّذِينَ إِن مَكَّانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ اللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ » (۱)

اسلامی بودن حکومت، یکی از مؤلفه های حکومتی قوی و مقتدر است چرا که اگر حکومت منهای اسلام باشد، دیگر پایگاهی در میان امت مسلمان نداشته و پایگاه او ضعیف است؛ برای مثال اگر شما کله قند را از قاعده پهنش در دست بگیرید، به راحتی می توانید حرکت کنید و آن بر نمی گردد و واژگون نمی شود چون پایگاه دارد، اما اگر کله قند را از رأس آن در دست بگیرید باید دستی از خارج کنارش را بگیرد وگرنه واژگون می شود؛ شرق و غرب می خواهند

حکومتی داشته باشیم که پایگاه مردمی نداشته باشد و پایگاه حکومتان در بین مردم ضعیف باشد؛ مثل کله قندی باشد که آن را بر رأسش قرار داده باشیم و نیازمند باشد که نیرویی از خارج آن را بگیرد. وقتی حکومتی پایگاه داخلی نداشته باشد، مجبور است دست ابر قدرت ها را بفشارد تا زمین نخورد، دست در کمر آنها قلاب کند تا بتواند دوام داشته باشد، مجبور است با آنها قرارداد نظامی، سیاسی و فرهنگی ببندد تا خودش را حفظ کند، لذا اگر حکومت غیر اسلامی بود، طبیعی است که باید وابسته به ابر قدرت ها و آلت دست آنها باشد تا بتواند دوام بیاورد.

امام خامنه ای (سَلَمَ اللهُ) در دیداری که با فرماندهان سپاه در تاریخ ۱۳۹۵/۶/۲۸ داشتند، فرمودند: (من به شما عرض بکنم:

« إِنَّ مَعِيَ رَبِّي » بدانید خدا با ماست، اگر ما خومان، انگیزه مان، ایمان و عزم راسخمان را حفظ کنیم، عقلمان را به کار

بیاندازیم، تدبیر درست بکنیم، ما بر تمام این ترفندهایی که دشمنان از جبهه های مختلف و از جهات های مختلف بکار می

برند و حملاتی که می کنند- که بعضی خیال می کنند ما محاصره شده ایم- بر همه اینها فائق خواهیم شد و همه را این

شاءالله به خاک خواهیم نشاند) همچنین معظم له دومین ویژگی رئیس جمهور مطلوب را (با ایمان) بودن بیان کردند.(۱)

نیکوست در اینجا اشاره ای کنیم به نامه مولانا امیر المؤمنین (علیه السلام) به جناب محمد بن ابی بکر که در سال ۳۷ هجری

ایشان را بعنوان حاکم مصر منصوب کردند: « فَاخْفِضْ لَهُمْ جَنَاحَكَ وَأَلِنْ لَهُمْ جَانِبَكَ وَابْسُطْ لَهُمْ وَجْهَكَ وَآسُ بَيْنَهُمْ فِي

اللَّحْظَةِ وَالنَّظَرَةِ حَتَّى لَا يَطْمَعُ الْعِظْمَاءُ فِي حَيْفِكَ لَهُمْ وَ لَا يَبْأَسُ الضَّعْفَاءُ مِنْ عَدْلِكَ بِهِمْ فَانِ اللَّهُ تَعَالَى يَسْأَلُكُمْ مَعِشَرَ عِبَادِهِ

عَنِ الصَّغِيرَةِ مِنْ أَعْمَالِكُمْ وَ الْكَبِيرَةِ وَ الظَّاهِرَةِ وَ الْمُسْتَوْرَةِ فَانِ يَعْذَّبُ فَأَنْتُمْ أَظْلَمُ وَ إِنَّ يَعْفُو فَهُوَ أَكْرَمُ..... وَاعْلَمْ يَا مُحَمَّدُ بِنِ

أَبِي بَكْرٍ أَنِّي قَدْ وَ لَيْتَكَ أَكْبَرُ أَجْنَادِي فِي نَفْسِي أَهْلُ مِصْرٍ فَأَنْتَ مَحْقُوقٌ أَنْ تَخَالَفَ عَلَيَّ نَفْسَكَ وَأَنْ تَنَافِحَ عَنِّ دِينَكَ وَ لَوْ لَمْ

يَكُنْ لَكَ إِلَّا سَاعَةٌ مِنَ الدَّهْرِ وَ لَا تَسْخَطُ اللَّهُ بِرِضَا أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ فَانِ فِي اللَّهِ خَلْفًا مِنْ غَيْرِهِ وَ لَيْسَ مِنْ اللَّهِ خَلْفٌ فِي غَيْرِهِ صَلِّ

الصَّلَاةَ لَوْ قَتَلْتَهَا الْمُؤَقَّتَ لَهَا وَ لَا تَعْجَلْ وَقْتَهَا لِفِرَاقٍ وَ لَا تَوَخَّرْهَا عَنِّ وَقْتَهَا لِاسْتِغْثَالٍ وَاعْلَمْ أَنَّ كُلَّ شَيْءٍ مِنْ عَمَلِكَ تَبِعَ لِصَلَاتِكَ»(۲)

۱ - بیانات معظم له در دیدار نوروزی ۱۴۰۰/۱/۱

۲ - نامه ۲۷ نهج البلاغه: با آنان فروتن باش و نرم خو ، و هموار و گشاده رو، و به یک چشم بنگر به همگان خواه به گوشه چشم نگری و خواه خیره شوی به آنان،

تا بزرگان در تو طمع ستم بر ناتوانان نبندند و ناتوانان از عدالت مایوس نگردند، که خدای تعالی می پرسد از شما بندگان، از خرد و درشت کارهاتان و از آشکار آن و نهان. پس اگر عذاب کند شما ستمکارتر و اگر ببخشد او بزرگوarter..... و بدان ای محمد پسر ابوبکر که من تو را بر مردم مصر والی گردانیدم، مردمی که در نظرم بزرگترین سپاهیان منند. پس تو را باید که با نفس خویش به پیکار در آیی و دین خود را حمایت نمایی، هر چند که در روزگار بیش از ساعتی نپایی، و خدا را به خاطر خوشنودی هیچ یک از آفریدگانش به خشم میاور که خوشنودی خدا جانشین دیگر چیزهاست، و چیزی نیست - که توان گفت - جانشین رضای خداست. نماز را در وقت معین آن به جای آر و به خاطر آسوده بودن از کار پیش از رسیدن وقت آن را بر پای مدار، و آن را واپس میانداز به خاطر پرداختن به کار، و بدان که هر چیز از کار که به جای آری، پیرو نماز توست که بر پا می داری.

حضرت در این بخش از نامه به اخلاق اجتماعی و همچنین اخلاق مدیران اجرایی اشاره نموده و اموری چون فروتنی نسبت به مردم، گشاده رویی و نرم خویی، یکسان دیدن همگان، مخالفت با هوای نفس نمودن، حمایت دائمی و همیشگی از دین خود، جلب خوشنودی و رضایت الهی در همه حال و محافظت کردن از نماز را برای یک شخصی که حاکم بر مردم و تصمیم گیر بخش یا بسیاری از امور مردم هست لازم می دانند.

فی الجملة منتخب مردم باید مؤمن، موحد و متوکل إلى الله باشد تا (لا یخافون لَوْمَه لائِم) (۱) وظائف خویش را به انجام رسانده و محکم و استوار به کارهای خود ادامه دهد.

۲. از جایگاه آگاهی داشته و برای آن برنامه داشته باشد:

قال الله تعالى: « و قال لهم نبیهم إن الله قد بعث لكم طالوت ملكاً قالوا أنى يكون له الملك علينا و نحن أحق بالملك منه و لم یوت سعة من المال قال إن الله اصطفاه عليكم وزاده بسطة فی العلم و الجسم و الله یوتی مملكة من یشاء والله واسع علیم» سوره مبارکه بقره آیه ۲۴۷

درباره این آیه شریفه مباحث فراوانی مطرح شده است، لکن در اینجا به بیان برخی از آن مطالب که در ادامه بحث نیازمند آن هستیم بطور خلاصه می پردازیم: بنی اسرائیل که به خاطر پیروزی های پی در پی و فراوانی نعم مغرور شدند و تن به قانون شکنی دادند، سرانجام به دست فلسطینیان شکست خورده و به گونه ای ضعیف و دچار اختلاف شدند که در مقابل حتی کوچکترین دشمنان توانایی مقابله و دفاع نداشتند؛ این وضع سالها ادامه داشت تا خداوند پیامبری برای آنها به نام (إسموئیل) (۲) فرستاد و آنها از او خواستند تا امیری را برای آنها انتخاب نماید تا همراه او با دشمن نبرد نموده و عزت از دست رفته خویش را باز بستانند.

خدای متعال شخصی به نام (طالوت) را به عنوان فرمانده و امیر برایشان مشخص نمود که البته با توجه به کلمه (مَلِكاً) در آیه شریفه برداشت می شود که ایشان تنها فرمانده کشور نبوده و بلکه زمامدار کشور نیز بوده اند. ویژگی های این شخصیت موضوع بحث ما است؛ (طالوت) مردی تنومند، خوش اندام، دارای اعصابی محکم و نیرومند و از نظر قوای روحی نیز بسیار زیرک، دانشمند و باتدبیر بود، لکن با همه ی این اوصاف شهرتی نداشت و با پدرش در یکی از دهکده های ساحل

۱ - سوره مائده آیه ۵۴: از سرزنش هیچ سرزنش کننده ای نمی ترسند.

۲ - مشهور مفسرین این نام را گویند.

زندگی نموده و گوسفندان را به چرا می برد و کشاورزی می کرد. بنی اسرائیل که برای فرمانده و رئیس لشکر امتیازاتی از نظر نسب و ثروت لازم می دانستند و هیچ یک را در طالوت نمی دیدند، برای این انتصاب متحیر شده و اعتراض نمودند که در قرآن پاسخ دندان شکنی به آنها داده شده: (اینکه شما می بینید خدای متعال او را برگزیده است بخاطر اینست که از نظر هوش و فرزاندگی و علم، پُرمايه است و از نظر نیروی جسمانی مقتدر) یعنی شما سخت در اشتباهید و (شرائط اساسی فرماندهی و زمامداری را) فراموش کرده اید، نسب عالی و ثروت هیچ امتیازی برای زمامداری نیست چرا که هر دو امری اعتباری و بیرون ذاتی است لکن علم و دانش و نیروی جسمانی دو امتیاز واقعی و درون ذاتی است که تأثیر عمیقی در مسأله زمامداری دارد، زمامدار باید با علم و دانش خود، مصلحت جامعه ای را که در رأس آنست تشخیص داده و با قدرت خود آن را به موقع به اجرا در آورد.

همانگونه که گذشت، ملاک برای زمامدار اصلح اموری چون شهرت، ثروت، نسبت و... نیست بلکه از موارد مهم، داشتن علم و برنامه برای این منصب مهم است، نیکوست در اینجا به برخی از بیانات امام خامنه ای (سَلَمَه اللهُ) در دیدار نوروزی ۱۴۰۰ اشاره نماییم:

معظم له خطاب به داوطلبین برای انتخابات ریاست جمهوری فرمودند: (انتظار داریم سنگینی کار را متوجه شوید و بدانید چه مسئولیت سنگینی را می خواهید بر دوش بکشید..... مشکلات اصلی کشور را بدانید و برای آنها برنامه و راه حل ولو اجمالی داشته باشید. اقتصاد کشور و مسائل مهم آن مانند رشد تولید ملی، رشد سرمایه گذاری، تقویت پول ملی و مسأله تورم، موضوع امنیت کشور، آسیب های اجتماعی، نحوه مواجهه با سیاست های پیچیده دنیا و مسأله بسیار مهم فرهنگ را بشناسید). همچنین معظم له در ادامه از شرایط رئیس جمهور شرط (کفایت) را بر شمردند که داشتن آگاهی نسبت به جایگاه مهم ریاست جمهوری و برنامه داشتن برای آن یکی از مهمترین مفاد کفایت شخص است.

یک سوالی که ممکن است در اینجا مطرح شود اینست که: چه نیازی است که شخص رئیس جمهور برای تمامی وزارتخانه های تحت نظرش برنامه داشته باشد، شخص وزیر او این کار را انجام می دهد. دیگر چه نیازی است او برای همه ی این مسائل برنامه داشته باشد؟

پاسخ اینست که: درست است رئیس جمهور در سیاست داخلی، سیاست خارجی، اقتصاد، فرهنگ و... برای هر یک وزرای خاص و مربوطی دارد که هر یک در حیطه کاری خودشان اقداماتی انجام می دهند لکن تمام این وزرا به پیشنهاد

رئیس جمهور منصوب می شوند و بعد از انتصاب بر محور تفکر و برنامه رئیس جمهور حرکت می نمایند، مثلاً اگر رئیس جمهور معتقد به مقاومت و عدم مذاکره با غرب باشد طبیعتاً وزیر امور خارجه او نیز شخصی است که طرفدار مذاکره نیست چرا که تمامی وزرا بر محور تفکر و برنامه رئیس جمهور حرکت می نمایند، لذا اگر او برای آنها برنامه ای نداشته باشد نمی تواند به نحو احسن کار را پیش ببرد و لو اینکه قصد او هم خیر باشد، بی برنامه‌گی برای انسان و دولت بلا تکلیفی به بار می آورد که خود این ضررهای بسیاری را برای کشور و ملت دارد. لذا درست است که دولت یک سخنگو بیشتر ندارد ولی گزاف نیست که بگوییم تمام وزرا سخنگوی برنامه و تفکرات رئیس جمهور هستند و در راستای برنامه های او عمل می نمایند؛ پس لازم است رئیس جمهور در ابتدا برای همه ی این مسائل با تدبّر و دقت برنامه داشته باشد. بنابراین یکی از ملاک های قرآن کریم برای انتخاب اصلح، آن کسی است که برای اقدامات و کارهایی که می خواهد انجام دهد مدبّرانه برنامه داشته باشد و این از اصول اساسی برای کاندید انتخابات است.

۳. دارای پیشینه ای صحیح، سالم و دور از فساد و خیانت باشد:

قال الله تعالی: « ذلک لیعلمَ اَنّی لم اُخنه بالغیب و اَنَّ الله لا یهدی کیدَ الخائنین » (۱) سوره یوسف آیه ۵۲

حضرت یوسف (علیه السلام) قبل از آنکه بخواهند از زندان خارج شوند، آن فرستاده پادشاه را برگرداندند و فرمودند: درباره قطع دست زنان به پادشاه بگو تفحص و بررسی نماید و من بعد از آن، از زندان خارج می شوم. همانگونه که در تفسیر هم آمده است حضرت برای برگرداندن فرستاده پادشاه دو نتیجه ذکر نموده اند: یکی اینکه عزیز مصر بداند من به او خیانت نکرده و او از من راضی و خشنود شود و هر شبهه ای که بر دل او هست زائل گردد؛ و دیگری آنکه بداند هیچ خائنی بطور مطلق، هیچ وقت به نتیجه ای که از خیانت خود در نظر دارد نمی رسد و دیری نمی پاید که رسوا می گردد،

۱- استدلال به این آیه شریفه هنگامی است که آیه نقل قول از حضرت یوسف (علیه السلام) باشد؛ چرا که میان مفسرین در اینجا اختلاف است که این آیه شریفه و آیه بعد آن آیا از کلام حضرت یوسف (علیه السلام) است یا از کلام جناب زلیخا؟

آنچه که در بسیاری از تفاسیر بیان شده است که این نقل قول از حضرت یوسف (علیه السلام) است، تفاسیری چون المیزان مرحوم علامه طباطبایی (ره)، منهج الصادقین مرحوم ملا فتح الله کاشانی (ره) مجمع البیان مرحوم طبرسی (ره) به این نظریه هستند؛ مرحوم طبرسی (ره) می فرماید: [(ذلک لیعلم) هذا من کلام یوسف اَی ذلک الذی فعلت من ردّی رسول الملک اِلیه فی شأن النسوة لیعلم الملک اَو العزیز] . در مقابل مثلاً حضرت آیت الهی مکارم شیرازی (حفظه الله) در تفسیر نمونه و حضرت استاد انصاریان (حفظه الله) در ترجمه خودشان و در کتاب اوصاف اولیای الهی قائل به این هستند که این دو آیه نقل قول جناب زلیخاست.

چرا که این سنتی الهی است و تغییر و تبدل در سنت الهی راه ندارد؛ خیانت باطل است و باطل دوام ندارد و روزی، حق بر آن ظاهر گشته و بطلان آن را آشکار می کند. (۱)

از ملاک های بسیار مهم برای یک پیشوا و مسئول اینست که گذشته ای سالم و صحیح داشته باشد، چون گذشته هر شخص به منزله کارنامه و مدرک برای اوست، اگر کسی در گذشته انسان سالم، مؤمن و متعهدی نبوده است نمی توان به راحتی مسئولیتی را به او واگذار نمود؛ او که در گذشته خدمت و اقدامی نکرده است، در آینده چه می خواهد بکند؟! بحمد الله در جمهوری اسلامی (شورای محترم نگهبان) به بررسی صلاحیت های نامزدهای احتمالی می پردازد و این کاری بسیار مهم و سودمند است، چرا که از شاخصه های مهم و ملاک های اساسی برای بررسی صلاحیت ها در این شورا (نداشتن فساد اقتصادی، نداشتن فساد اخلاقی و عدم مخالفت با قانون اساسی) (۲) است و این یعنی گذشته ای پاک و سالم از فساد و خیانت و... ، اعتماد به چنین شخصی به مراتب راحت تر خواهد بود از اعتماد به شخصی که گذشته او هم تعریف چندانی ندارد....

همانگونه که مرحوم علامه طباطبایی (ره) در تفسیر شریف المیزان (۳) احتمال داده اند که منظور حضرت یوسف (علیه السلام) از جمله: « أن الله لایهدی کید الخائنین » تذکر به پادشاه بود که چنین کسی که در غیاب عزیز مصر به همسر او خیانت نمی کند، قطعا به هیچ چیز دیگر خیانت نکرده و چنین شخصی سزاوار است که به هر چیز از جان و مال و عرض آمین شود، و با توجه به بیان کردن این امتیاز زمینه را آماده نمایند که هنگام رویارویی با شاه درخواست کند از او آمین بودن بر اموال مملکت و خزینه های دولتی را (قال إجعلنی علی خزائن الأرض إنی حفیظ علیم) سوره یوسف آیه ۵۵

درباره کاندید هم همین است که اگر پشتوانه صحیح و دور از فساد داشته طبیعتا اقبال بیشتری به او خواهد شد و چنین شخصی یکی از ملاک های اصلح را داراست. مسأله ضد فساد بودن کاندید هنگامی است که قبلا او از فساد بری بوده باشد و به مقابله با آن پردازد، حضرت آیت الله امام خامنه ای (سَلَمَ اللهُ) در بیان ویژگی های رئیس جمهور مطلوب،

۱ - این نکته نیز از نکاتی است که در صورت توجه منتخب مردم به آن، بسیاری از مشکلات حل و جلوی بسیاری از فسادها گرفته می شود.

۲ - مصاحبه سخنگوی شورای نگهبان دکتر کدخدایی با روزنامه کار و کارگر ۱۳۹۸/۴/۲۲

۳ - ترجمه تفسیر المیزان ج ۱۱ ص ۲۶۸

شرط سوم را (عدالت خواه و ضد فساد بودن) معرفی نمودند که این بیانگر اهمیت این ویژگی است. بنابراین یکی دیگر از ملاک هایی که سزاوار است کاندید انتخابات خاصه کاندید ریاست جمهوری مزین به آن باشد، داشتن پیشینه ای صحیح، سالم و دور از فساد و خیانت است.

۴. امانتدار باشد:

قال تعالی الله: «قال إجعلني على خزائن الأرض إني حفيظ عليهم» سوره يوسف آیه ۵۵

همانگونه که در آیه قبل به آن اشاره شد، حضرت یوسف (علیه السلام) پس از رفع تهمت از خویش، به شاه پیشنهاد می دهند تا ایشان را به وزارت مالیه و خزانه داری منصوب، و امور مالی کشور و خزانه های آن را به ایشان بسپارند و تعلیل چنین درخواستی را بیان می نمایند که: (من امانتدار و آگاه هستم) چرا که این دو صفت از صفاتی است که متصدی این مقام لازم است دارا باشد.

این ویژگی در کاندیدهای انتخابات، خاصه ریاست جمهوری لازم است ظهور داشته باشد چرا که برای مثال رئیس جمهور مسئولیت امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی کشور را مستقیماً بر عهده دارد (۱) و این می طلبد متصدی این جایگاه دارای دو ویژگی امانتداری و علم و آگاهی باشد هر چند رئیس جمهور می تواند اداره آن را به عهده دیگری قرار دهد (۲) لکن در آن شخص مورد نظر هم باید این دو ویژگی ظهور داشته باشد و این هنگامی محقق می شود که شخص رئیس جمهور از آن بهره مند باشد.

بنابراین ویژگی آمین بودن منتخب مردم، فضیلتی اساسی و بسیار مهم است؛ مولانا امیر المؤمنین (علیه السلام) می فرماید:

« إنَّ الْعَهْدَ قَلَانْدٌ فِي الْأَعْنَاقِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلَهُ اللَّهُ وَ مَنْ نَقَضَهَا خَذَلَهُ اللَّهُ، وَ مَنْ اسْتَخَفَّ بِهَا خَاصَمَتْهُ إِلَى الَّذِي أَكَّدَهَا وَ أَخَذَ خَلْقَهُ بِحَفْظِهَا» (۳)

فرمودند: همانا پیمانها، قلابه هایی است که تا روز قیامت بر گردن است، هر که آنها را رعایت کند خداوند به او احسان نماید

۱ - اصل ۱۲۶ قانون اساسی

۳- غررالحکم، ۳۶۵۰

۲ - همان

و هر که آنها را بشکند خداوند او را فرو بگذارد و هر که پیمانها را سبک بشمارد، پیمانها از او نزد آن کسی که بر پیمانها تأکید کرده و از خلق خود خواسته است تا آنها را پاس دارند، شکایت برد.

شخص منتخب باید بداند هر کس مسئولیتی را می پذیرد باید خدمت کند و اگر به هر دلیلی نمی تواند خدمت کند باید خداحافظی کند والا اگر کسی نه خدمت می کند و نه خداحافظی یقیناً چنین شخصی خیانت می کند؛ یعنی غیر از این نیست، یا خدمت می کند یا باید خداحافظی کند و الا مرتکب خیانت می شود، از خیانت های بارز او هم همین است که جایگاهی را تصدی و گرفته است که سزاوار شخص دیگر و شخص کاربلد است لذا کسی که برای تصدی یک مسئولیتی کاندید می شود باید اهمیت این سمت و جایگاه را بداند و متوجه باشد که در صورت عدم خدمت و خداحافظی در صورت نیاز، نعوذ الله در جُلگه خائنین قرار خواهد گرفت.

مقام معظم رهبری (حفظه الله) که فرمودند: (انتظار داریم سنگینی کار را متوجه شوید و بدانید چه مسئولیت سنگینی را می خواهید بر دوش بگیرید، اگر دیدید که می توانید این مسئولیت را به عهده بگیرید، آن گاه وارد کارزار انتخاباتی شوید) (۱) اشاره به اهمیت این منصب و اشاره به امانتداری شخص کاندید است.

یک نکته دیگری که از آیه شریفه برداشت می شود و سزاوار دقت است اینست که: درست است که مدح از خود کار ناپسندی است لکن این یک قانون کلی نیست، گاهی شرائط ایجاب می کند انسان خود را به جامعه معرفی کند تا مردم او را شناخته و از سرمایه های وجودش استفاده کنند تا به صورت گنج مخفی و متروک نماند، لذا در تفسیر عیاشی آمده که از امام صادق (علیه السلام) سوال شد که آیا جائز است انسان خودستایی کرده و مدح خویش نماید؟ فرمودند: (نعم إذا اضطرَّ إليه أما سمعت قولَ يوسفَ «إجعلني على خزائن الأرضِ إنِّي حفيظٌ عليهم» و قول العبد الصالح « و أنا لكم ناصح أمين» (۲) بنابراین بیان کردن برخی ویژگی ها توسط نامزدهای احتمالی و بیان توانایی ها و برنامه ها، همگی از باب خودستایی نیست و برخی از آنها لازم است برای جامعه مطرح گردد تا شخص، عملکرد و برنامه های او شناخته شود.

۱ - بیانات معظم له در دیدار نوروزی ۱۴۰۰/۱/۱

۲ - در تفسیر نور الثقلین جلد ۲ صفحه ۴۳۳ هم مذکور است.

۵. ساده زیست و مردمی باشد:

قال الله تعالى: «أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ* وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ*... فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ» سورة شعراء آيات ۱۲۸-۱۲۹-۱۳۱

حضرت هود (علیه السلام) به قوم خویش انتقاداتی را مطرح نموده اند که برخی از آنها در این آیات آمده است؛ حضرت به آنها می فرماید: آیا شما بر هر مکان مرتفعی، نشانه - و بنایی- از روی هوا و هوس می سازید؟ (که نیازمند به آن برای سکونت نیستید بلکه تنها برای فخر نمودن و هوا و هوس چنین می کنید)؛ انتقاد بعدی اینست که: شما قصرها و قلعه های زیبا و محکم می سازید، آنچنان که گوئی در دنیا جاودانه خواهید ماند. واژه (مصانع) جمع (مصنع) به معنای قلعه های محکم و قصرهای استوار و ساختمانهای عالی است. (۱)

اینکه فرمودند: (لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ) در مقام تعلیل برای مطلب قبل هستند، یعنی شما این قصرها را بدین جهت می سازید که امید دارید جاودانه زنده بمانید و الا اگر چنین امیدی نمی داشتید هرگز دست به چنین کارهایی نمی زدید.

در بینش اسلام، روشن است که ساختمان های طاغوتی و غافل کننده که توأم با اسراف و زیاده روی است، اسلام با آنها مخالف و به مسلمین اجازه نمی دهد که اقدام به بناء چنین ساختمانهایی نمایند؛ همانطور که در سیره پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله وسلم) داریم که نسبت به این خانه های شرافتمندانه عملکرد منفی داشته اند و در روایتی ایشان فرمودند: «إِنَّ لِكُلِّ بِنَاءٍ يُبْنَى وَبِالْأَعْلَى صَاحِبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا مَا لَابَدَّ مِنْهُ» هر بنائی در روز قیامت وبال صاحب آنست، مگر آن مقدار که انسان از آن ناگزیر است (۲)

ساده زیستی و مانند مردم زندگی کردن و عدم دوری از آنها اوصاف نیکی است که لازم است مسئولین به آنها متصف باشند و اینها ویژگی هایی است که محبوب مردم نیز می باشد؛ شخصی که قبول مسئولیت می کند به معنای شروع راحتی او نیست بلکه باید تلاش و مردم داری او از گذشته نه تنها کمتر بلکه بیشتر نیز بشود، باید خانواده کاندید ناراحت بشوند که در صورت رأی آوردن کاندید ما، او را کمتر خواهیم دید و... نه اینکه متأسفانه گاهی اوقات برخی تلاش می کنند تا شخصی به سمتی برسد تا بهره وری نمایند...!

۱ - تفسیر کشاف جلد ۳ صفحه ۳۲۶

۲ - این روایت را حضرت بعد از پیش آمدن واقعه ای فرمودند که جهت مطالعه بیشتر به تفسیر شریف مجمع البیان ج ۷ ضمن آیه شریفه رجوع شود.

حضرت بعد از بیان تذکرات می فرمایند: (اکنون که چنین است، تقوا پیشه کنید و از خدا بترسید و دستور مرا اطاعت نمائید). مسئولین باید از خدای متعال حیا کرده و حساب بَرند و بدانند در صورتی که از این سمت خویش به عنوان پل برای رسیدن به اهداف مادی خود استفاده نمایند و به جای اینکه هم رنگ با مردم شوند، زخم دل آنها شوند و بجای اینکه با تلاش و کوشش وافر، این وظیفه سنگین را به انجام رسانند، به سمت مادیات و آبادانی دنیوی پیش بروند؛ فردای قیامت باید پاسخگو باشند. مردم هم باید کسانی را انتخاب نمایند که دارای روحیه انقلابی و جهادی باشند و الا همانگونه که عقل و تجربه ثابت کرده با پشت میز نشستن و تجمل گرایی کاری درست و حل نمی شود.

بنیانگذار کبیر انقلاب مرحوم امام خمینی (ره) می فرمایند: (آن روزی که دولت ما توجه به کاخ پیدا کرد، آن روز است که باید فاتحه دولت و ملت را بخوانیم. آن روزی که رئیس جمهور ما خدای نخواست، از آن خوی کوخ نشینی بیرون برود و به کاخ نشینی توجه بکند، آن روز است که انحطاط برای خود و برای کسانی که با او تماس دارند پیدا می شود. آن روزی که مجلسیان خوی کاخ نشینی پیدا کنند خدای نخواست و از این خوی ارزنده کوخ نشینی بیرون بروند، آن روز است که ما برای این کشور باید فاتحه بخوانیم. ما در طول مشروطیت از این کاخ نشینها خیلی صدمه خوردیم، مجلسهای ما مملو از کاخ نشین بود و در بینشان معدودی بودند که از آن کوخ نشینها بودند، و همین معدودی که از کوخ نشینها بودند از خیلی از انحرافات جلو میگرفتند (جلو بسیاری از انحرافات را می گرفتند) و سعی می کردند برای جلوگیری) (۱)

کسانیکه دارای مسئولیتی هستند باید نهایت دقت خود را در مصرف بیت المال و... به کار گیرند زیرا همانگونه که در روایت فرمود: « النَّاسُ عَلَى دِينِ مَلُوكِهِمْ » (۲) مقام معظم رهبری (حفظه الله) در تاریخ ۱۳۸۴/۶/۸ فرمودند: [واقعا (الناس علی دین ملوکهم) ، ملوک در اینجا به معنی پادشاهان نیست که بگوئیم ما پادشاه نداریم، نه، ملوک شما ها هستید الناس علی دین ما ها].

اگر مسئولین به دستورها و توصیه های قرآنی و روایی کاملاً عمل نمایند، جامعه اسلامی، جامعه ای مطلوب و عالی برای همه ی اقشار خواهد بود؛ مسئول محترم خوب است بداند مولای متقیان امیر مؤمنان (علیه السلام) فرمودند: « وَاللَّهِ لَأَنْ أُبَيِّتَ عَلَى حَسَكِ السَّعْدَانِ مَسْهَدًا وَ أُجْرَ فِي الْأَغْلَالِ مَصْقَدًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ وَ رَسُولَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ظَالِمًا لِبَعْضِ الْعِبَادِ وَ غَاصِبًا لَشَيْءٍ مِنَ الْحَطَامِ » (۳)

بخدا قسم اگر شب را به بیداری به روی خار سعدان به روز آورم و با قرار داشتن غلّ ها و بندها به روی زمین کشیده شوم، نزد من محبوب تر است از این که خدا و رسولش را در قیامت دیدار کنم در حالیکه به بعضی از مردم ستم نموده و چیزی از مال بی ارزش دنیا را غصب کرده باشم.

بنابراین از دیگر ویژگی ها و فضیلت هایی که لازم است منتخب مردم بدان آراسته باشد ساده زیستی و مردمی بودن است.

۶. در برخورد با همگان دارای شرح صدر باشد:

قال الله تعالی: « قال ربّ اشرح لی صدري * ویسر لی امری * واحلل عقده من لسانی * یفقهوا قولی * و اجعل لی وزیراً من اهلی * هارون أخی » سوره طه آیات ۳۰-۲۵

تا قبل از این آیات حضرت موسی (علیه السلام) به مقام نبوت نائل آمده بودند لکن به مقام رسالت هنوز نه، لذا هنگامی که فرمان رسالت ایشان صادر گردید (إذهب إلی فرعون إنّه طغی) حضرت از این مأموریت استقبال نموده و پذیرفتند لکن از آنجایی که پیشوای مردم و پیام رسان الهی باید دارای ویژگی ها و اوصافی باشد؛ حضرت درخواست هایی از خدای متعال کردند:

(۱) از آنجایی که نخستین وسیله پیروزی، روح بزرگ، فکر بلند، عقل توانا و به عبارت دیگر گشودگی سینه است حضرت عرض کردند: پروردگار من! سینه مرا گشاده بدار؛ مراد از صدر (سینه) روح و فکر است و منظور از شرح (گشاده ساختن) همان وسعت روح، بلندی فکر و گسترش افق عقل آدمی است چرا که پذیرا شدن حق، احتیاج به گذشت های فراوانی از منافع شخصی دارد که جز صاحبان ارواح وسیع و افکار بلند آمادگی برای آن نخواهد داشت؛ بله! نخستین سرمایه برای یک پیشوای انقلابی، سینه گشاده، حوصله فراوان، استقامت و شهامت و تحمل بار مشکلات است لذا امیر مؤمنان (علیه السلام) فرمودند: « أله الریاسه سعۃ الصدر » (۱) وسیله ریاست و رهبری، سینه گشاده است.

هنگامی که آیه فوق نازل شد از پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) پرسیدند: شرح صدر چیست؟ حضرت فرمودند: « نورّ یقذفه الله فی قلب من یشاء فینشرح له صدره و ینفسح » (۲)

نوری است که خدا در قلب هر کسی بخواهد می افکند و در پرتو آن، روح او وسیع و گشاده می شود. پرسیدند: آیا نشانه ای دارد که با آن شناخته شود؟ فرمودند: « نعم، الإِنَابَةُ إِلَى دَارِ الْخُلُودِ وَ التَّجَافِي عَنْ دَارِ الْغُرُورِ وَ الإِسْتِعْدَادُ لِلْمَوْتِ قَبْلَ نَزُولِ الْمَوْتِ ». آری، نشانه اش توجه به سرای جاویدان و دامن برچیدن از زرق و برق دنیا و آماده شدن برای مرگ است (با ایمان و عمل صالح و تلاش و کوشش در راه حق) پیش از آنکه مرگ فرا رسد.

مقام معظم رهبری (حفظه الله) در ابتدای یکی از جلسات درس خارج فقه خودشان به شرح حدیث نورانی نبوی (صلی الله علیه و آله و سلم) که می فرمایند: « أَنَّهُ قَالَ سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ » (۱) پرداختند و در ادامه فرمودند:

(اینکه گاهی تعبیر می شود مسئولین نوکر مردم اند، بعضی ایراد میگیرند که آقا این کلمه (نوکر) را نگوئید! این کلمه پیغمبر است؛ خادم یعنی نوکر، این علاوه بر این که ارزش خدمت به مردم را نشان می دهد که چه قدر از نظر شارع مقدس اسلام و پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) اهمیت دارد، در هم شکستن آن پندار غلط و انگاره غلطی است که من و شما از ریاست و سیادت خودمان در ذهنمان داریم. وقتی در فلان اداره و جمعیتی رئیس شدیم، انگاره ای در ذهنم به وجود می آید که گویی انگار باید حاشیه امنی داشته باشیم. شما رئیس هستید؟ باشد، اما شما موظف به خدمت کردن هستید) (۲)

اینکه شخصی متصدی سِمت و مسئولیتی شود و گمان کند به آرامش رسیده و به استراحتِ مطلق پردازد صحیح نیست، باید به میان مردم آید، درد آنها را بشنود و ببیند و برای حلّ مشکل آنها برنامه و راه حل داشته باشد.

(۲) درخواست دوم حضرت از خدای متعال، آسان شدن وظائف و کارهای برعهده ایشان بود، مرحوم علامه طباطبایی (ره) در ضمن آیه شریفه، با استفاده از لفظ (لی) که دلالت بر اختصاص دارد نکته ای را اشاره می کنند که سزاوار دقت است و آن اینکه: (مقتضای این درخواست اینست که امر را نسبت به او آسان کند نه اینکه در حدّ ذاتش و خلاصه خود آن امر را آسان سازد لذا معنای آیه چنین است: مرا که مأمور رسالتم کردی و شدائد و مکارهی در انتظارم قرار دادی، حوصله زیادی بده تا وقتی ناملايمات به من هجوم می آورند سینه ام تنگی نکند) یعنی حضرت درخواست نمی کنند که با برطرف شدن برخی مسئولیت ها و وظائفشان امر بر ایشان آسان و سهل گردد بلکه از خدای متعال درخواستِ توفیق دارند که تمام این مسئولیت ها و وظایف خویش را با مددِ الهی به آسانی انجام دهند و از مسئولیتی دوری نگزینند.

۴۳) همچنین حضرت درخواست می کنند بتوانند با زبانی گویا، شیوا و رسا با مخاطبین خود سخن بگویند و از آنجایی که این بار، دارای سنگینی های زیادی است و نیازمند به یک یار و یآوری می باشد حضرت تقاضای یار و یآوری نیز می کنند تا بتوانند به نحو احسن وظیفه خویش را انجام دهند.

این ۴ ویژگی، از ویژگی هایی است که منتخب مردم و کسی که به بخش یا قسمت عمده ی امور کشور تسلط پیدا می کند، لازم است بدان متّصف باشد چرا که بدون شک، دگرگونی بنیادی در جامعه از جهات مختلفی چون: فرهنگ، اقتصاد، سیاست داخلی و خارجی و... کار ساده ای نیست و نیازمند آمادگی جسمی و روحی، قدرت تفکر و نیروی بیان و داشتن یار و یاور مورد اطمینان و قدرتمند است.

نکته پایانی قابل تأمل اینست که: واضح است که ملاک ها و صفاتی که یک کاندید اصلح باید آنها را دارا باشد، بیش از مواردی است که گذشت، لکن این شش مورد (ایمان، علم، ضدّفساد بودن، امانتداری، ساده زیستی و مردمی بودن و شرح صدر داشتن) از موارد اساسی و مهم می باشد که رعایت همین موارد در انتخاب شخص اصلح تأثیر بسزایی دارد، امید است در جایگاهی دیگر به تفصیل نسبت به این مسأله مباحثی مطرح گردد.

عالم ما، عالم امتحان است و همه چیز آن امتحان است؛ انتخابات، هم برای مردم و ملت و هم برای کاندیدها میدان امتحان است، برای کاندید که ظاهر مسئولیت مثل مار خوش خط و خال است و فریبنده؛ امتحان است که بداند این باطنی هم دارد و آن سمّ گشوده است، اگر مارگیر ماهری است و میتواند غالب بر مسئولیت شود نه مغلوب آن؛ وارد شود و با توکلِ اِلی الله محکم و مقتدر وفای به عهد کند ولی اگر مانند کودک که آگاهی از سمّ گشوده درون آن ندارد و تنها ظاهرش او را فریب می دهد، مشتاق و شیدای این مسئولیت شده، خوب است بداند که این ظاهر زیبا باطنی مهلک دارد؛ برای مردم و ملت هم امتحان است که باید بدانند رأی آنها در سرنوشت کشور اسلامی و مسلمین مؤثر است و با دقت تمام رأی دهند؛

مرحوم علامه مصباح یزدی (ره) در جمع اعضای شورای مرکزی جبهه پایداری انقلاب اسلامی در تاریخ ۱۳۹۲/۲/۲۵ فرمودند: (شناسایی و انجام وظیفه در روزهای باقیمانده تا انتخابات، می تواند ارزشی بیش از صدها سال عبادت داشته باشد و در مقابل، کوتاهی و اشتباه در این امر ممکن است عقوبتی بیش از گناه صدها سال داشته باشد. لذا باید ارزش و اهمیت هر ساعت و لحظه این روزها را در چنین موقعیت خطیری بدانیم و در انجام وظیفه کوتاهی نکنیم)؛ مردم و ملت باید تحقیق و تفحص نمایند و بدانند رأی به شخص اصلاح، موجب خوشنودی خدای متعال و ائمه هده (علیهم السلام) می باشد، چه زیبا فرمودند حضرت آیت الله مشکینی (ره) که: (صحنه انتخابات صحنه کربلاست، کسی که در انتخابات شرکت نمی کند گویا دارد یزید را یاری می کند. کسی که در انتخابات شرکت می کند ولی رأی سفید می دهد انگار در کربلاست ولی تیر به سوی هدف خاصی نمی اندازد. کسی که به غیر صالح رأی می دهد گویا دارد علیه امام حسین (علیه السلام) شمشیر میزند؛ کسی که می گردد و اصلاح را انتخاب می کند، گویا دارد از امام حسین (علیه السلام) دفاع می کند). فراموش نکنیم وظیفه ما تحقیق و سوال از اهل اطلاع در حد وسع خویش است و ما مأمور به نتیجه نیستیم... .

اللهم وفقنا لما تحبّ و ترضی

❖ قرآن کریم

❖ سید رضی، نهج البلاغه

❖ موسوی همدانی، سید محمد باقر، ترجمه تفسیر المیزان، دفتر انتشارات اسلامی

❖ طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، دار الأسوه للطباعه والنشر، الطبعة الأولى ۱۳۸۴.ش

❖ کاشانی، ملافتح الله، منهج الصادقین فی إلزام المخالفین، دفتر نشر نوید اسلام ۱۳۸۸.ش

❖ مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دارالکتب الإسلامیه ۱۳۶۲.ش

❖ انصاریان، شیخ حسین، اوصاف اولیای إلهی، دار العرفان ۱۳۹۹.ش

❖ خمینی، روح الله، صحیفه امام، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۱۳۷۹.ش

❖ محی الدین، حائری شیرازی، تمثیلات سیاسی اجتماعی ۱۳۹۹.ش

❖ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران